

Maja Melinc Mlekuž, Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko

NOVI IZZIVI ZA UČITELJE SLOVENŠČINE NA ŠOLAH S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM V ITALIJI

↳ Učitelji slovenščine v Italiji se soočajo z novimi izzivi in prilagoditvami, saj se v slovenske šole v zamejstvu v zadnjih letih vpisuje vedno več otrok iz narodnostno mešanih in neslovenskih družin. Prispevek bo skušal odgovoriti, zakaj v Furlaniji Julijski krajini raba slovenščine upada kljub sicer povečanemu zanimanju za njeno učenje. Predstavljeni bodo nekateri izsledki empirične raziskave med dijaki srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji in ob koncu nakazane smernice za prenos spoznanj v prakso.

1 Uvod

V zadnjih dvajsetih letih v vrtcih ter osnovnih in srednjih šolah prve stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji strmo narašča vpis otrok iz italijanskih oz. neslovenskih družin. Izsledki raziskave Norine Bogatec (2011) kažejo, da več kot 30 % učencev slovenskih šol v Italiji prihaja iz neslovenskih (večinoma italijanskih) družin, 45 % iz t. i. mešanih, preostalih 25 % pa iz slovenskih družin. Šolanje na srednjih šolah druge stopnje s slovenskim učnim jezikom pa po naši raziskavi (Melinc Mlekuž, 2015) vseeno v večji meri nadaljujejo dijaki slovenske narodnosti in slovenskih staršev.¹

Po številnih raziskavah Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta med učitelji slovenščine na slovenskih šolah v Italiji se izkazuje, da se mnogi učitelji ne znajo soočiti z narodnostno heterogenimi razredi, pouk vodijo dvojezično ali celo v italijanščini. Zato nekateri slovenski starši svoje otroke vpisujejo v šole v Sloveniji. Raziskava Sare Brezigar (2013) je pokazala, da učitelji na povečan vpis neslovenskih učencev in dijakov niso pripravljene, nimajo ustreznih pedagoških znanj in didaktičnih veščin ter tudi ne institucionalne podpore, kjer bi ta znanja lahko pridobili. Učitelji, ki so jih intervjuvali za potrebe raziskave, poročajo o pomanjkanju didaktičnih pripomočkov za poučevanje neslovenskih otrok, predvsem pa o odsotnosti jezikovnih standardov, ki naj bi jih učenci in dijaki dosegli na posameznih stopnjah. Učitelji svojih učencev, ki slovenščine ob vpisu v slovensko šolo v Italiji ne znajo, ne zmorejo naučiti do take stopnje, da bi bili lahko ti lahko enakovredni sogovorniki sošolcem, ki prihajajo iz slovenskih družin. Neva Zaghet (2013), učiteljica slovenščine in latinščine na Liceju France Prešeren v Trstu, je na posvetu² o slovenski šoli v Italiji poudarila, da neslovenski

¹ Velika večina dijakov srednjih šol druge stopnje ima vsaj enega roditelja Slovenca (88,7 %), pri čemer je več kot polovica (55,4 %) takih, pri katerih sta oba starša Slovenca. Od mešanih družin je skoraj trikrat več takih, kjer je slovenske narodnosti mati. Glede na odgovore o narodnosti staršev se relativno malo dijakov opredeljuje za Slovence (skupaj samo 73,6 % v primerjavi z 88,7 % družin, kjer je vsaj eden od staršev Slovenec). Še vedno pa na srednjih šolah druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji prevladujejo dijaki, ki se opredeljujejo kot Slovenci (približno dve tretjini).

² Novembra 2013 je bilo v Kulturnem centru Lojzke Bratuž v Gorici organizirano zasedanje deželnega Sveta slovenskih organizacij, kjer so največjo pozornost posvetili prav izzivom, pred katere je postavljene šola s slovenskim učnim jezikom v Italiji.

starši vpisujejo otroke v šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji zaradi lastnega zanimanja za slovensko kulturo in usvajanje drugega jezika.³ Ti otroci pri pouku pogosto preskakujejo iz enega jezika v drugega, po koncu šolske ure pa se začnejo med seboj spontano pogovarjati v italijanščini. Izvorno okolje namreč močno vpliva na njihovo jezikovno znanje, predvsem pa na odnos do jezika. V zadnjih letih Zaghetova tudi pri dijakih, ki bi lahko bolje obvladali jezik, opaža slabše poznavanje osnovnega besedišča, kar vpliva tudi na preostale šolske predmete. Slovenščina tako vedno bolj postaja jezik samo določenih predmetov in ne jezik šole.

Sara Brezigar (2013: 10) opaža, da se v zadnjih letih v dvojezična ali celo italijansko govoreča okolja spreminjajo tudi tista okolja, kjer se je v preteklosti uporabljala samo slovenščina. Tako je treba danes v šolah s slovenskim učnim jezikom pri stikih s starši vedno pogosteje uporabljati italijanščino, saj številni starši slovenščine ne razumejo. Tudi sicer je v zamejskem prostoru opaziti opuščanje rabe slovenskega jezika v prej tradicionalnih slovenskih okoljih, kar gre pripisati predvsem neustrezni jezikovni politiki in nedodelani strategiji vključevanja Neslovencev.

Na okrogli mizi Manjšina v očeh nove generacije⁴ je Matejka Grgič, znanstvena direktorica Slovenskega izobraževalnega konzorcija v Gorici, med drugim opozorila, da tudi med Slovenci v Italiji opaža pomanjkanje aktivne rabe slovenskega jezika in slab nabor besedišča, ki se nanaša na okolje zunaj šolskih okvirov. Po njenem mnenju se namreč šola ne bi smela toliko ukvarjati z izrazito šolskim izrazjem, saj se je izkazalo, da poznavanje vsega drugega ni tako samoumevno, kot bi bilo pričakovati.

Večji poudarek bi bilo torej v zamejskem prostoru treba nameniti spreminjanju jezikovnih navad in aktivnejši rabi slovenskega jezika. Oblikovati bi morali nove strategije za poučevanje slovenščine, jasne standarde in cilje, enoten metodološki pristop ter specifične pripomočke za pouk v slovenskem jeziku za otroke, ki izhajajo iz neslovenskih, slovenskih in mešanih družin. Zagotovo bi bila med drugim dobrodošla tudi čezmejna sodelovanja⁵ in strokovna podpora iz Slovenije.

2 Izsledki iz raziskave med dijaki srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji o njihovi rabi slovenščine v vsakdanjem življenju

V primerjalni⁶ empirični raziskavi (Melinc Mlekuž, 2015) med dijaki srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji in srednješolci v Sloveniji smo se v prvi vrsti sicer osredotočili na vlogo književnega pouka in učiteljev slovenščine pri vzgoji narodne zavesti v šolah na slovensko-italijanskem kulturnem stiku, med drugim pa smo se dotaknili tudi vprašanja rabe slovenskega jezika zunaj šolskega okolja. Za anketiranje srednješolcev oz. v zamejskem prostoru t. i. višješolcev⁷ smo se odločili, ker gre za starostno skupino, ki že oblikuje svoja lastna stališča in vrednote. Pertotova (1990: 4, po Mead, 1966; Erikson, 1968; Rogers, 1951) namreč pravi, da se občutek stalne identitete ter časovne in prostorske kontinuitete pojavi šele

³ V zadnjih letih se kaže večje zanimanje za slovenščino med večinskim prebivalstvom, torej Italijani, narašča namreč tudi vpis odraslih na tečajje slovenščine – kar pa se ne odraža v večji rabi slovenščine v Furlaniji - Julijski krajini.

⁴ Okrogla miza Manjšina v očeh nove generacije, ki je potekala 10. aprila 2015 na Opčinah, je potekala na pobudo Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta v sodelovanju s Primorskim dnevnikom in Slovenskim programom ter redakcijo Deželnega sedeža RAI za FJK.

⁵ Dober primer čezmejnega sodelovanja predstavlja OŠ Virgil Šček iz Nabrežine in OŠ Bežigrad iz Ljubljane, ki sta v šolskem letu 2013/2014 sklenili sodelovanje v sklopu čezmejnega projekta Beseda povezuje, prijateljstvo združuje, kateremu se je kasneje pridružila tudi celovška OŠ Volkshule 24.

⁶ Raziskavo smo opravili med dijaki in profesorji na slovensko-italijanskem kulturnem stiku. Sodelovalo je 231 dijakov 3. in 4. letnika in 25 učiteljev slovenščine iz srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji ter 189 dijakov 3. letnika ter 18 učiteljev slovenščine iz Slovenije. Skupno torej 420 dijakov in 43 učiteljev, kar zadošča za statistično relevanten vzorec anketiranih, na katerem je mogoče opraviti statistično korektno analizo in iz nje izpeljati veljavne sklepe. Obseg vzorca omogoča tudi sklepanje o reprezentativnosti na celotno populacijo, ki jo predstavlja (dijaki na slovensko-italijanskem kulturnem stiku).

⁷ Višje srednje šole oz. srednje šole druge stopnje v Italiji so povsem primerljive srednjim šolam v Sloveniji; vanje se lahko vpišejo učenci, ki so končali petletno osnovno ter triletno splošnoizobraževalno in obvezno nižjo srednjo šolo.

v pozni adolescenci, ko človek izoblikuje o sebi relativno stabilno podobo, ki ga spremlja skozi življenje.

2.1 Narodna pripadnost dijakov

Izkazalo se je, da je v povprečju narodna zavednost anketiranih dijakov srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji višja od narodne pripadnosti anketiranih srednješolcev v Sloveniji. Najvišjo stopnjo narodne zavednosti pričakovano izkazujejo dijaki, pri katerih sta oba starša slovenske narodnosti. Nekoliko manjša je ta stopnja pri dijakih iz mešanih družin, pri čemer pa velja, da so v povprečju bolj narodno zavedni tisti dijaki, pri katerih je slovenske narodnosti mati. Pričakovano najmanjša je stopnja povprečne ocene narodne zavednosti pri dijakih italijanskih staršev, pri katerih je tudi razpršenost odgovorov (ocen) največja.

Največje razlike med dijaki iz Slovenije in Italije so se pokazale pri nekaterih odgovorih oz. opredelitvah iz sklopa vprašanj iz vprašalnika za samoopredelitev narodne pripadnosti MEIM (Phinney, 1992): *Aktivno sodelujem v organizacijah (društvih ipd.), v katerih so predvsem pripadniki slovenske narodne skupnosti in Sodelujem na kulturnih in literarnih prireditvah, ki jih organizira slovenska narodna skupnost.* Zamejski dijaki so se z njimi namreč v povprečju bolj strinjali.

2.2 Obvladovanje jezikovnih zvrsti

Dijake smo med drugim spraševali tudi, katero jezikovno zvrst obvladajo najbolje. Največ zamejskih dijakov, vseeno pa le 17,9 %, najbolje obvlada slovensko narečje,⁸ približno desetina kombinacijo slovenskega in italijanskega narečja ter kombinacijo italijanskega knjižnega jezika in slovenskega narečja. Samo 3,9 % jih najbolj obvlada slovenski knjižni jezik, torej polovica manj od tistih, ki najbolj obvladajo italijanski knjižni jezik (7,9 %). Primerjava med zamejskimi dijaki in dijaki v Sloveniji pokaže, da slovenski knjižni jezik obvlada skoraj trikrat manj anketiranih dijakov srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji (3,9 %) v primerjavi z anketiranimi dijaki iz Slovenije (10,2 %). Skupno jezikovne zvrsti slovenskega jezika najbolj obvlada 28,8 % zamejskih dijakov, polovica manj 14,4 % dijakov najbolj obvlada zvrsti italijanskega jezika, vsi preostali (56,8 %) pa najbolj obvladajo eno izmed kombinacij obeh jezikov.

Suzana Pertot (1991: 49) v svoji raziskavi med dijaki slovenskih višjih šol v Italiji pri testu besedišča ugotavlja, da povprečno besedišče maturanta na slovenski srednji šoli druge stopnje s slovenskim učnim jezikom obsega 61.845 slovenskih besed in 52.952 italijanskih besed. Raziskava Pertotove (1991: 49) je pokazala, da vsakdanja uporaba italijanskega jezika ne vpliva na šolski uspeh pri slovenščini. So pa dijaki, ki več in bolje govorijo slovensko, boljši tudi pri italijanskem jeziku. Dobri (dvojezični) govorniki slovenščine namreč dosegajo v splošnem boljše rezultate od svojih manj spretnih dvojezičnih sošolcev.

⁸ Suzana Pertot (1991: 38) poroča, da pogovorni jezik v zamejstvu vsebuje številne posebnosti, ki ga oddaljujejo od t. i. standardnega jezika v rabi v osrednji Sloveniji. Po raziskavah Pertotove jezikovno stanje Slovencev v Italiji označuje poleg dvojezičnosti tudi dvojna diglosija, in sicer so, zaradi nepriznavanja slovenščine v javnosti in pritiska jezika večinskega naroda, nekatere funkcijske zvrsti nerazvite (oz. tako slabo razvite, da ne služijo namenu). Pertotova ugotavlja tudi, da so v zamejskem prostoru opazni tudi veliki primanjkljaji v poznavanju nekaterih funkcijskih zvrsti, zlasti praktičnosporazumevalne, saj je v vsakdanjem življenju prevladuje tržaški oz. goriški govor. Pertotova (1991: 38) povzema Faturja (1989), ki pravi, da zamejci preklaplajo iz slovenščine v italijanščino in spet v slovenščino zaradi jezikovne stiske. Velikokrat namreč iščejo kakšen vsakdanji izraz v slovenščini, italijanski pa se ponuja kar sam. Fatur (1989) navaja, da so veliki primanjkljaji zlasti v različnih strokovnih jezikih, terminološke zadrege so nekaj vsakdanjega. Po Faturjevem mnenju je to posledica nepriznavanja slovenščine v javnosti, označuje jo namreč položaj diglosije.

2.3 Branje knjig v prostem času

Dijake smo spraševali tudi, v katerem jeziku berejo v prostem času in med počitnicami. S tem vprašanjem smo želeli preveriti, v katerem jeziku izbirajo prostoizbirna besedila, pa tudi kateri jezik jim je bližji, v katerem lažje berejo in pri tem bolj uživajo. Izkazalo se je, da dijaki slovenskih šol v Italiji v povprečju raje berejo knjige v italijanskem jeziku. Takih, ki večinoma berejo v italijanskem jeziku, je kar 75,3 %, kar je zanimivo, če jih primerjamo z odgovorom, kateri jezik dijaki najbolj obvladajo. Tam je namreč delež zamejskih dijakov, ki bolj obvladajo zvrsti italijanskega jezika, polovico manjši od deleža zamejskih dijakov, ki bolj obvladajo zvrsti slovenskega jezika. Res pa je, da večina, več kot polovica dijakov, najbolj obvlada eno od kombinacij zvrsti obeh jezikov. Iz tega lahko sklepamo, da dijaki slovenskih šol v Italiji nesorazmerno več berejo v italijanskem jeziku, kar potrjuje tudi zelo nizek delež tistih, ki berejo izključno knjige v slovenščini (2,6 %).

2.4 Komunikacija z družino, sošolci in prijatelji

Kako se pogovarjate v družini, ko ste vsi skupaj zbrani za mizo?

Kako se v prostem času pogovarjate s sošolci?

Kako se pogovarjate z večino svojih zunajšolskih prijateljev?

↘ **Preglednica 1:**

Pogovor (dijaki slovenskih šol v Italiji)

	V družini, ko ste vsi skupaj zbrani za mizo	V prostem času s sošolci	Z večino svojih zunajšolskih prijateljev
V slovenskem knjižnem jeziku	2,2 %	1,7 %	0,4 %
V slovenskem narečju	38,4 %	48,1 %	23,8 %
V italijanskem knjižnem jeziku	3,5 %	0,0 %	3,9 %
V italijanskem narečju	5,2 %	1,7 %	3,9 %
V slengu	3,5 %	7,4 %	3,5 %
V slovenskem in italijanskem narečju	18,8 %	16,5 %	22,5 %
Druge kombinacije	28,4 %	24,7 %	42,0 %

Dijaki slovenskih šol v Italiji se najpogosteje pogovarjajo v slovenskem narečju. Zelo visok je delež takih, ki pri pogovoru uporabljajo različne kombinacije zvrsti – kombinacijo slovenskega in italijanskega narečja oz. kombinacijo treh ali več zvrsti. Iz odgovorov je razvidno, da se približno tri četrtine dijakov pogovarja (tudi) v slovenskem jeziku.

V katerem jeziku (jezikovni zvrsti) komunicirate s prijatelji?

Preglednica 2: Jezik komunikacije s prijatelji (dijaki slovenskih šol v Italiji)

	Po mobilnem telefonu	Prek SMS-sporočil	Po e-pošti	Po Facebooku
V slovenskem knjižnem jeziku	1,3 %	1,3 %	10,1 %	0,9 %
V slovenskem narečju	21,7 %	20,6 %	10,5 %	18,0 %
V italijanskem knjižnem jeziku	1,3 %	1,3 %	6,1 %	1,3 %
V italijanskem narečju	1,7 %	2,2 %	1,3 %	1,8 %
V slengu	6,5 %	9,6 %	3,1 %	7,0 %
V slovenskem in italijanskem narečju	22,2 %	20,2 %	9,6 %	19,3 %
Druge kombinacije	45,2 %	44,7 %	59,2 %	51,8 %

Podobno kot pri pogovoru dijakci slovenskih šol v Italiji za pisno komuniciranje največ uporabljajo slovensko narečje. To velja tudi za pisanje e-pošte, kjer je sicer delež dijakov, ki za to uporabljajo slovenski knjižni jezik, veliko večji (10,1 %) kot pri drugih oblikah pisne komunikacije in pogovorov, a še vedno malo manjši kot delež tistih, ki e-pošto pišejo v slovenskem narečju (10,5 %). Relativno višji je tudi delež tistih, ki e-pošto pišejo v italijanskem knjižnem jeziku (6,1 %), kar je najverjetneje posledica tega, da je uradni jezik v Italiji italijanščina in je zato v bolj formalnih oblikah komunikacije bolj razširjena. Podobno kot pri pogovorih tudi za pisno komunikacijo velja, da dijakci v veliki meri uporabljajo več (3 ali 4) različnih jezikovnih zvrsti in jezikov – ta delež dijakov znaša od 44,7 % (pisanje SMS-sporočil) do 59,2 % (pisanje e-pošte).

2.5 Obiski knjižnice

Kako pogosto obiščete knjižnico (sami in/ali skupaj s profesorjem)?

↘ **Preglednica 3:** Obisk knjižnice

	Dijaki v Sloveniji	Dijaki slovenskih šol v Italiji
Nikoli	16,0 %	13,1 %
Manj kot enkrat na mesec	46,8 %	63,3 %
Manj kot enkrat na teden	23,9 %	16,6 %
Enkrat na teden	9,0 %	3,9 %
Večkrat na teden	4,3 %	3,1 %

Bralne navade dijakov smo preverjali z vprašanjem, kako pogosto, sami ali skupaj z učiteljem, obiščejo knjižnico. Izkazalo se je, da v povprečju knjižnico pogosteje obiskujejo dijaki iz Slovenije, in sicer enkrat ali večkrat na teden več kot 13 %, v zamejstvu je takih skoraj polovica manj.

2.6 Obiski slovenskih literarnih in kulturnih prireditev

Ali v prostem času obiskujete slovenske literarne in kulturne prireditve?

↘ **Preglednica 4:** Obisk slovenskih literarnih in kulturnih prireditev

	Dijaki v Sloveniji	Dijaki slovenskih šol v Italiji
Nikoli	41,5 %	19,1 %
Redko	54,8 %	60,0 %
Pogosto	3,2 %	16,1 %
Zelo pogosto	0,5 %	4,8 %

Dijake smo v anketi spraševali tudi o njihovem kulturnem udejstvovanju. Izkazalo se je, da so kulturno bolj dejavni anketirani dijaki srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Več kot 80 % zamejskih dijakov se redko, pogosto ali zelo pogosto udeležuje slovenskih literarnih ali kulturnih prireditev. V Gorici se slovenske prireditve večinoma odvijajo v Kulturnem centru Lojzke Bratuž ali pa v Kulturnem domu Gorica, v Trstu pa za slovensko kulturo skrbijo predvsem v Glasbeni matici in Slovenski prosveti ter seveda Slovenskem stalnem gledališču. Veliko kulturnih prireditev

poteka tudi v organizaciji šole. Posebej velja izpostaviti vsakoletni proslavi (ob slovenskem kulturnem prazniku in ob zaključku pouka) in razna tekmovanja, med drugim tekmovanje slovenskih dijaških pevskih zborov.

2.7 Domača knjižnica

Katerih knjig (leposlovje, strokovne knjige, enciklopedije ipd.) imate doma več – slovenskih ali italijanskih?

Preglednica 5: Knjige doma (dijaki slovenskih šol v Italiji)

Dijaki slovenskih šol v Italiji	
Več knjig v slovenščini	13,5 %
Približno enako knjig v slovenščini in italijanščini	40,9 %
Več knjig v italijanščini	39,6 %
Doma nimamo knjig	3,0 %
Drugo	3,0 %

Z vprašanjem o večjem številu slovenskih oziroma italijanskih knjig v domači knjižnici smo med zamejskimi dijaki želeli preveriti družinsko bralno kulturo, bralni užitek, jezikovno sproščenost in težnjo k določenemu jeziku. Podatek, da ima kar 40 % zamejskih dijakov doma več knjig v italijanskem jeziku, 41 % pa približno enako število v slovenščini in italijanščini, vodi v razmislek, da večina zamejskih dijakov knjige v slovenščini bere samo pri pouku književnosti. Dobra zasnova didaktične strukture pouka slovenščine in učbenikov v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji je zato še toliko bolj pomembna.

2.8 Sklep

Analiza rezultatov sklopa vprašanj iz naše raziskave kaže, da ravnanja dijakov slovenskih srednjih šol druge stopnje v Italiji le deloma odslikavajo njihova stališča in visoko povprečno oceno samoopredelitve narodne pripadnosti. Tako večina zamejskih dijakov (kar 75,3 %) raje bere knjige v italijanskem jeziku in samo 2,6 % raje v slovenščini. Prav tako anketirani dijaki zamejskih šol v manjši meri obiskujejo knjižnice kot njihovi vrstniki v Sloveniji. Zanimiv je tudi podatek, da ima skoraj 40 % zamejskih dijakov doma več knjig v italijanščini, skoraj 41 % pa približno enako v slovenščini in italijanščini. V povprečju pri pogovoru in pisni komunikaciji s prijatelji in znanci večinoma uporabljajo slovensko narečje, v veliki meri pa tudi kombinacije različnih jezikovnih zvrsti. Potrdilo se je, da izkazujejo najvišjo stopnjo narodne pripadnosti dijaki, ki imajo oba starša Slovenca, najmanjšo pa tisti, pri katerih sta oba starša italijanske narodnosti.

3 Smernice za naprej

Temeljna smernica za naprej je gotovo intenziven stik strokovnjakov in institucij iz Slovenije z učitelji slovenščine v zamejstvu. Anketirani učitelji slovenščine na srednjih šolah druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji se namreč zavedajo, kako pomembno je njihovo delo in predvsem zasnova pouka slovenščine za ohranjanje slovenske narodne skupnosti v Italiji. Izpostavili so težnjo, da bi bilo pri pouku slovenščine smiselno nameniti jezikovnemu pouku več pozornosti, saj pri zadnjih generacijah dijakov opažajo slabo jezikovno znanje, na kar pa zagotovo vpliva večje število vpisanih dijakov iz neslovenskih (pretežno italijanskih) družin. Po mnenju učiteljev naj bi novi učbeniki za književnost, po zgledu učbenikov za pouk italijanščine, vsebovali tudi nekatere jezikovne naloge. V italijanskem šolskem sistemu poteka jezikovni pouk namreč samo v bieniju, v trieniju pa samo posredno prek obravnave literature pri pouku književnosti.

Pri analizi odgovorov na vprašanja odprtega tipa smo pri dijakih slovenskih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom zaznali jezikovno nesproščenost, nesamozavest, samokritiko, da slovenskega jezika ne obvladajo dovolj. Prav ta zaskrbljenost pa je pri dijakih in tudi pri nekaterih učiteljih privedla do jezikovne togosti. V literaturi namreč s težavo in večkrat z nedobrovanjem sprejemajo mešanico jezikovnih zvrsti, torej odstopanja od slovenskega knjižnega jezika. Nekatera dela mlajših slovenskih literarnih ustvarjalcev iz matične domovine naj bi bila po mnenju učiteljev tako za dijake neprimerna. S podobnim očitkom so zamejski dijaki in učitelji utemeljili tudi nekoliko nižjo udeležbo na tekmovanju za Cankarjevo priznanje v zadnjih letih. Cergolova (2014), Košuta (2008), Pirjevčeva (2011), Milanijeva in Dobran (2010) opažajo, da jezikovna nesproščenost privede celo do pretirane skrbi za jezik, iskanja vsebinske literarnosti, skladne klasične lepote in zato izogibanje jezikovnemu eksperimentiranju.

Anketirani zamejski učitelji slovenščine krivdo za slabše jezikovno znanje svojih dijakov pripisujejo tudi temu, da nekateri učitelji drugih predmetov na slovenskih šolah v Italiji učnega jezika, torej slovenščine, ne obvladajo v zadostni meri. Na nujno potrebno sistemsko urejeno jezikovno ozaveščanje⁹ oziroma izobraževanje vseh pedagoških profilov opozarjata v Sloveniji Jerca Vogel (2008, 2009) in Boža Krakar Vogel (2013, v Kolšek, 2013). Voglova (2008: 117) med drugim pravi, da pouk slovenščine ne more v celoti prevzeti odgovornosti za razvijanje sporazumevalne zmožnosti. Kajti čeprav učenci pri njem razvijajo zmožnost razumevanja, interpretiranja, vrednotenja in tvorjenja besedil, ne morejo usvojiti rabe jezika v vseh predmetno specifičnih situacijah.

Kar 83 % anketiranih učiteljev slovenščine srednjih šol druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji (Melinc Mlekuž, 2015) si želi več strokovnih izobraževanj oz. pomoči pedagoških svetovalcev, predvsem na področju slovenskega jezikoslovja ter didaktike slovenskega jezika in književnosti.¹⁰ V prvi vrsti bo za srednje šole druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji potrebno prenoviti učbenike,¹¹ organizirati delavnice iz didaktike jezika in književnosti za učitelje slovenščine na slovenskih šolah v Italiji ter jezikovne seminarje za vse pedagoške delavce šol s slovenskim učnim je-

⁹ Byram (2007, v Vogel, 2008: 126) namreč pravi, da je jezik, v katerem se otrok uči brati in pisati, po navadi tudi učni predmet pri drugih predmetih. To pa je stalna spodbuda povezave med nacionalnim jezikom in nacionalno identiteto.

¹⁰ Kar 66,7 % anketiranih učiteljev slovenščine iz Italije se je v zadnjih treh letih udeležilo slovenističnega seminarja ali kongresa, da bi se seznanili z novostmi v stroki, poglobili določene teme, se srečali s kolegi iz Slovenije, predvsem pa, po navajanju mnogih anketirancev, zaradi stika z živo slovenščino. Zamejskim učiteljem slovenščine je omogočen tudi enoletni študij na fakultetah v Sloveniji. Mnogi prednost te izkušnje vidijo prav v izpopolnitvi v didaktiki jezika in književnosti, pa tudi stiku z živo slovenščino.

¹¹ Treba bi bilo oblikovati nove učbenike za književnost in jezik. V prvih dveh letih, v t. i. bieniju, pri pouku slovenščine na slovenskih srednjih šolah druge stopnje s slovenskim učnim jezikom uporabljajo učbenika *Oblikoslovje* in *Skladnja* avtorice Marte Pavlin - Povodnik.

zikom.¹² Več pozornosti bi bilo treba nameniti avtentičnemu učenju,¹³ sodelovanju med šolami na slovensko-italijanskem kulturnem stiku v Gorici in Novi Gorici ter Trstu in Kopru, izmenjavi dijakov, ekskurzijam v Slovenijo in skupnemu projektному delu.

POVZETEK

V zadnjih letih se je v Furlaniji - Julijski krajini povečalo zanimanje za učenje slovenskega jezika, vedno več otrok iz neslovenskih družin se vpisuje v šole s slovenskim učnim jezikom, kar pa se ne odraža v povečani rabi slovenščine zunaj šolskega okolja. Učitelji slovenščine v slovenskih šolah v Italiji niso pripravljene na narodnostno heterogeno strukturo razredov, nimajo enotnih smernic za poučevanje ter ustreznih pedagoških in didaktičnih znanj. V prispevku so predstavljeni nekateri izsledki primerjalne empirične raziskave med dijaki na slovensko-italijanskem kulturnem stiku. Izkazalo se je, da je narodna zavest pri dijakih slovenskih srednjih šol druge stopnje v Italiji bolj razvita kot pri njihovih vrstnikih v Sloveniji, kar se odraža v njihovih stališčih, ne pa tudi ravnanjih v vsakdanjem življenju. Ključne besede: slovenska šola v Italiji, srednja šola druge stopnje s slovenskim učnim jezikom v Italiji, pouk slovenščine, učitelji slovenščine, narodna identiteta, govorne navade

Viri in literatura

- Bogatec, Norina, 2011: Projekt šola. Predstavitev rezultatov. 1. Dostopno: <http://www.slori.org/pdf/predstavitevSOLA2010.pdf> [5. 6. 2015].
- Brezigar, Sara, 2013: Kam in kako naprej? Razvojne strategije za slovensko šolo v Italiji. *Primorski dnevnik*, leto 69, št. 270 (17. 11. 2013). 10-11.
- Cergol, Jadranka, 2014: K pojmovanju manjšinske literature: študija primera literarne produkcije dveh manjšinskih skupnosti. *Recepcija slovenske književnosti. Obdobja 33*. Alenka Žbogar (ur.). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 63-70.
- Černic, Peter, Zaghet, Neva, 2013: Hrbtenica slovenstva v Italiji – šola s slovenskim učnim jezikom na razpotju: med izzivi in težavam. *Novi glas*, leto 18, št. 48/49 (26. 12. 2013). 10-11.
- Fatur, Silvo, 1989: Slovenska jezikovna substanca je v Italiji pod velikim pritiskom: s slavističnega zborovanja. *Delo 31/235* (12. 10. 1989). 3-4.
- Kolšek, Peter, 2013: Boža Krakar Vogel: »Odločujoči ne vedo več, da je slovenistika literarna veda.« *Delo*, Književni listi, 21.10. 2013. Dostopno: <http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/boza-krakar-vogel-odlocujoci-ne-vedo-vec-da-je-slovenistika-nacionalna-veda.html> [5. 1. 2015].
- Košuta, Miran, 2008: *E-mejli: eseji o mejni literaturi*. Maribor: Litera.
- Melinc Mlekuž, Maja, 2015: *Pouk književnosti kot dejavnik oblikovanja narodne zavesti na območju slovensko-italijanskega kulturnega stika*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

¹² Vsakoletno je v organizaciji Zavoda RS za šolstvo organiziran posvet za slovenske ravnateljice iz Italije. Program oblikuje pedagoška svetovalka za slovenske šole v Italiji, Andreja Duhovnik Antonij.

¹³ Zamejske šole so se z navdušenjem odzvale na povabilo Slovenskega izobraževalnega konzorcija v Gorici, ki je pripravil nekaj zanimivih pobud, med drugim tudi možnost, da se zamejski dijaki vključijo v osrednjeslovenski šolski sistem ter za šest mesecev ali celo za eno leto sledijo pouku v Ljubljani. Nekateri razredi se udeležujejo tudi delavnic, na katerih lahko utrdijo znanje žive slovenščine. Prav tako se v poletnem času v zadnjih letih vedno več dijakov udeležuje izpopolnjevalnih tečajev iz slovenščine na Obali ali v Ljubljani. Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik vsako leto organizira za zamejske učence in dijake Mladinsko poletno šolo in Intezivne tedne slovenskega jezika, dijaki pa se lahko vključijo tudi v poletno šolo slovenskega jezika Halo, tukaj slovenski Mediteran na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem.

- Mezgec, Maja, 2012: *Funkcionalna pismenost v manjšinskem jeziku: primer slovenske manjšine v Italiji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Milani, Nelida, Dobran, Roberto, 2010: *Le parole rimaste: storia della letteratura italiana dell'Istria nel secondo Novecento*. Pula: Pietas Iulia; Rijeka: Edit.
- Phinney, Jean S., 2012: The Multigroup Ethnic Identity Measure: A new scale for use with diverse groups. *Journal of Adolescent Research* 7. 156–176.
- Pertot, Suzana, 1990: *Problemi identitete, razvoja identitete in identitetne vzgoje v življenju na narodnostno mešanem področju*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Pertot, Suzana, 1991: *Tonstran meje: družbene predstave o narodnostni identiteti pri slovenskih predadolescentih v Trstu*. Trst: IRRSAE.
- Pirjevec, Marija, 1992: *Na pretoku dveh literatur. Študije in eseji*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.
- Vogel, Jerca, 2008: Slovenščina kot učni jezik in učni predmet v šolah s slovenskim učnim jezikom v RS. Milena Ivšek (ur.): *Jeziki in izobraževanju*. Zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.–26. septembra 2008. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 117–128.
- Vogel, Jerca, 2009: Slovenščina v šoli – le poseben učni predmet ali sestavni del vsakega predmeta? *Vzgoja in izobraževanje. Revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno-izobraževalnega dela* 40/2. 15–21.

31. 3.

KULTURNI BAZAR

KULTURA SE PREDSTAVI

LN Dvorana Lili Novy
12.00–13.30

Medgeneracijsko branje

Predstavitel projekta

Izvajata: dr. Dragica Haramija in mag. Tilka Jamnik,
Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS

V Društvu Bralna značka Slovenije – ZPMS smo v sodelovanju z Javno agencijo za knjigo RS (JAK) osnovali projekt *Medgeneracijsko branje*, s katerim želimo povezati skupine mladih bralcev tretjega triletja osnovnih, srednjih šol in študentov ter odrasle bralce v istem kraju. Projekt poteka ob knjigah iz zbirke *Zlata bralka, zlati bralec* Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS in iz projekta *Rastem s knjigo*

Javne agencije za knjigo RS. Kratki predstavitvi najuspešnejših in najzanimivejših dosedanjih oblik dela bo sledila delavnica na temo *Medgeneracijsko branje, povezovanje in medkulturnost v literaturi*, ob knjigah *Otroci sveta* in *Zdravljica* (Bralna značka) ter *Jugoslavija, moja dežela* (JAK). Vsak od udeležencev si bo lahko izbral najljubšo od knjig z delavnice in jo odnesel domov.